

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder.

Medewerkers: Ds F. A. den Boeft, Helpman; Ds E. T. v. d. Born, Amersfoort; Prof. P. Deddens, Kampen; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds J. Francke, Rotterdam; Prof. Dr S. Greijdanus, Kampen; Prof. B. Holwerda, Amersfoort; K. v. Huizen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr P. Jasperse, Leiden; Ds B. Jongeling, Sappemeer; Ds H. Knoop, Rotterdam; Dr G. K. Schoep, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Ds J. Smelik, Apeldoorn; Dr H. Smilde, Groningen; D. Stroot, Bussum; Prof. Dr C. v. Til, Philadelphia, Pa, U.S.A.; Prof. C. Veenhof, Utrecht; Ds G. Visé, Kampen; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloeddijk 14, Kampen.
Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V. — Goes.

Postrekening No. 406040 ten name van
BUREAU „DE REFORMATIE“ — GOES
Telefoon No. 2424.

Abonnement: f 4.— per half jaar bij vooruitbetaling.
Voor het Buitenland en Ned. Indië f 10.— per jaar.
Advertentie: 10 cent per mm. Losse nummers 20 cent.

INHOUD: Hoofdartikel: Het vierde formulier, 9. — Uit de Schrift: Geen verzoek tot ontzag meer (1 Kon. 19:4b). — Kerkelijk leven: Van „Oorzaken en redenen“, II. Wie „wou“ nu eigenlijk niet „praten“? „Wachter“, wat is er van den nacht? Aan de diaconen der Geref. Kerken in Nederland. Almanak F.Q.I. — Het boek van de week: Het hart der vaderen. („Een eeuw van strijd over verbond en doop“). — Opvoeding en Onderwijs: Samenwerking? I. — Groninger Brieven. — Uit de Buitenlandse Kerken: Correspondentie met Rev. Hoeksema. — Stemmen uit onze Kerken: Een synodaal dominee en een boeremans. — Perschoouw. — Korte berichten. — Kerkenieuw.

HOOFDARTIKEL

Het vierde formulier van eenigheid.

We hebben tot nu toe niet veel beters in de besproken passage kunnen constateeren, dan een zeker kinderlijk jagen naar een theologische suggestie, die ligt in de lijn van het seculier drijven der uitwerpsynode, met behoud evenwel van een paar klanken, die den bezwaarden liefelijk in de ooren klinken moesten.

Maar niet altijd kan dit apel duren. Tenslotte moet men wel komen tot de kern der kwestie.

Die wordt dan ook geraakt in de volgende woorden van het nieuwe product:

„Dienovereenkomstig werkt Hij in zijn uitverkorenen hetgeen Hij van allen eischt, vervullende aan hen al de beloften des verbonds, rekenende niet 'de kinderen des vleesches', doch 'de kinderen der belofte' voor het zaad“.

Nu hebben we reeds in onze vorige artikelen aangevoerd, dat het eerste woord van dit citaatje in wetenschappelijke zin wetenschappelijk en kerkelijk „brutaal“ te noemen is. Het neemt den schijn aan, te concluderen uit een voorafgaande redeneering, maar die schijn is niet meer dan schijn.

Hard gezegd?

Ja, zeker. Maar we hebben dan ook niet te doen met een of anderen persoon, die voor het gevalletje zich interesseert, doch met een formulier van eenigheid. Dat ooit iemand er voor in den dood zal willen gaan, gelooven wij niet; maar als we de synodocraten ernstig nemen, moeten we naar het oordeel der liefde nannemen, dat zij van zichzelf gelooven, dat zij zoo noodig 't wel zouden willen doen. Het is hun belijdenis. Nog wel voorgelegd aan dertien mannen, die ze te voren eenzijdig voorgelicht, we kunnen ook zeggen: belesen hadden, en die zich, tot verbazing der beschouwers (voorzover die er iets van wisten, tenminste), oecumenische synode noemden, en door dezen in de gauwigheid (ze waren er spoediger mee klaar dan ondergeteekende hier in de krant, maar dat zal aan de cumulatie van bekwaamheid liggen) geapprobeerd.

Maar eer de aanklevers van dit nieuwe formulier zich zouden opschroeven tot de betuiging dat ze desnoodig toch heusch voor dit belijdenisgeschrift den dood zouden verdragen (met minder mag het niet toe, en we moeten dus niet klagen, dat we hier scherp, maar alleen juichen, dat we hier kerkelijk-zakelijk zijn), zou ik hun willen vragen: weet gij nu precies, waarop dit woord „DIENOVEREENKOMSTIG“ slaat? Ik niet.

Mocht het slaan op de onmiddellijk voorafgaande

woorden, waarin staat:

„In de belofte..... zegt Hij..... den Heiligen Geest toe, die het geloof werkt, waardoor Hij ons Christus en al zijn weldaden deelachtig maakt“....

dan hebben we een vraag.

Hier is de vraag:

wordt in den doop aan ALLE wettig gedoopten deze toezegging gedaan (het standpunt der gereformeerde belijdenis en liturgie), —

OF:

wordt in den doop ALLEEN aan de uitverkorenen deze toezegging gedaan, en den niet-verkorenen niets beloofd (het standpunt van dr K. Dijk, die op 't oogenblik in het synodocratische Kampen de dogmatiek in handen nam en het onderwijs in dat vak voor lange jaren bedierf en in ongereformeerde banen leidt, ondanks alle schoonschijnende praat van eenheid, en zoo)?

De vraag heeft veel met dr K. Dijk, doch meer dan veel met het nieuwe formulier van eenigheid te maken. En ze heeft alles met de drie formulieren te maken.

Immers: de zoeven aangehaalde woorden zijn een duidelijke heenwijzing naar den Catechismus, antwoord 74. Op de vraag, of men ook de jonge kinderen zal doopen, luidt daar het antwoord: ja, zeker, want:

1e, zij zijn evenals de volwassenen in het verbond Gods begrepen;

2e, ze zijn evenals de volwassenen in zijn gemeente begrepen;

3e, door Christus' bloed wordt hun de verlossing van de zonden niet minder dan den volwassenen toegezegd;

4e, door Christus' bloed wordt hun de Heilige Geest, die het geloof werkt, niet minder dan den volwassenen toegezegd.

De Catechismus leert dus, dat aan de kinderen de H. Geest beloofd wordt. Aan de uitverkorenen kinderen? Neen, want Ursinus (Expl. Catech. ed. Hanoviae, 1634, p. 394) ziet hen hier nadrukkelijk als leden der zichtbare kerk, die daarom in het verbond zijn, en in de kerk, tenzij ze zichzelf uitsluiten. Ze behoren dan ook tot Christus' discipelen, want ze zijn in de kerk, d.w.z. in de school van Christus, geboren. Daarom krijgen zij ook onderwijs van den H. Geest naar hun leeftijd en bevattingsvermogen; dat is een opmerkelijke uitspraak: het onderwijs der kerk is onderwijs van den H. Geest.

Zegt de Catechismus: hun wordt de H. Geest, de werker (effector) van het geloof, toegezegd, dan betekent dat bij Ursinus hetzelfde als: hun wordt de wedergeboorte beloofd. Hij plaatst naast elkaar de uitspraken: hun wordt de vergeving der zonden beloofd, en hun wordt de wedergeboorte beloofd. Wedergeboorte is hier natuurlijk niets anders dan de wedergeboorte van art. 24 der Geloofsbelijdenis: daar wordt zóó geredeneerd:

a) door het gehoor van het Woord Gods en de werking van den H. Geest wordt het waarachtig geloof in den mensch gewerkt;

b) dit geloof wederhaart hem, en maakt hem tot een nieuwen mensch.

In den Catechismus beteekent de uitdrukking: „aan de kinderen wordt de H. Geest toegezegd“ dus niets anders dan dit: hun wordt in de school van Christus, waarin ze geboren zijn, en waarin ze het Woord zullen hooren, toegezegd, dat de H. Geest hen heiligen, d.w.z. wederbaren wil; wederbaren in den hierboven aangegeven zin, d.w.z. dat er vrucht zal zijn op het gehoor van het gepredikte Woord.

Maar die belofte staat naast de andere, en komt ook NA de andere, de voorafgaande, dat hun de vergeving der zonden wordt toegezegd. Dat is de rechtvaardigmaking. En die rechtvaardigmaking wordt de onze DOOR HET GELOOF. Daarom staat er ook: om Christus' bloed. Of wij dat bloed aannemen, erin

gelooven, is weer een zaak apart. In de Geloofsbelijdenis, art. 23, staat dan ook de rechtvaardigmaking voorop, en daarna volgt de wedergeboorte (heiligmaking) in art. 24. Art. 24 grijpt terug naar het GELOOF, dat in art. 23 werd genoemd als noodzakelijk, om de rechtvaardigmaking tot de onse te zien worden.

Met andere woorden: aan ALLE kinderen, die wettig gedoopt zijn, is de wedergeboorte TOEGEZEGD, en de H. Geest TOEGEZEGD. En de rechtvaardigmaking TOEGEZEGD. Evenals hun TOEGEZEGD is, dat de Vader hen van alle goed verzorgen en alle kwaad van hen weroof of te hunnen beste keeren wil.

Maar die toezeggingen zijn voorwaardelijk, niet in remonstrantischen zin natuurlijk, doch in gereformeerden (zie mijn: „Loose Kalk“). Want „overmits in alle verbanden twee deelen begrepen zijn“, zoo worden ook wij vermaand en verplicht tot geloof en bekeering.

Ik meen, dat hier in den Catechismus dus aan alle kinderen deze toezegging gedaan is. Ook aan de niet-verkorenen.

En als ik op mijn standpunt dan verklaar, dat de Heere God in de UITVERKORENEN kinderen „werkt“ hetgeen Hij eischt, dan zeg ik dat ZONDER gebruik te maken van het woordje „dienovereenkomstig“, dat in het synodocratische eenigheidsformulier zoo'n duistere figuur is. Ik zeg wel, dat dit geschiedt „overeenkomstig“ zijn eeuwig voornemen, maar niet dat het gebeurt „overeenkomstig“ een onvoorwaardelijke heils-toezegging aan de uitverkorenen, zoals die voor wie lezen kan, gefantaseerd wordt in het synodocratische stuk. Gefantaseerd? Ja, zeker. Want de angel steekt in deze woorden: IN de UITVERKORENEN werkt Hij uit wat hij van ALLEN eischt.

Als toch de term „dienovereenkomstig“ hier nog iets beteekenen wil, dan is de gedachtegang van het formulier aldus:

a) van ALLEN EISCHT de Heere,
b) niet in ALLEN, doch in SOMMIGEN werkt Hij het gesichte;
c) dit geschiedt „overeenkomstig“ de gedane toezegging;
d) de toezegging, strikt genomen, is dus niet aan ALLEN, doch slechts aan sommigen gedaan.

We zien dus hier het zeer brutale stukje leveren, dat men vlak onder de oogen van den Catechismus en de belijdenis durft uitschrijven wat belijdenis en formulieren samenbinden. Dezelaatste binden samen belofte en eisch; belofte aan ALLEN, en eisch aan ALLEN. De Catechismus kent voor de belofte geen kleiner actieradius dan voor den eisch, want zij zijn twee DEELLEN van dezelfde zaak (het verbond); en het is hier eenvoudig uitgesloten, dat men zou mogen zeggen: de belofte is gericht aan een ander adres dan dat van degenen tot wie de (bonds) eisch komt.

Maar de synodocratische redeneering, nog steeds niet bereid om toe te geven, dat men zich heeft vergist en hopeloos heeft vastgewerkt, durft dit brutale stukje toch wel aan. Het is een droevig staal van zelfhandhaving. In de grondstellingen is niets veranderd. Het volk, dat op termen als „dienovereenkomstig“ minder scherp acht geeft, en niet dadelijk erop let, dat de eisch hier gezegd wordt tot allen te komen, doch dat dit van de belofte ontkend wordt, laat zich gauw betooveren. Maar als 't eenmaal ziet hoe de zaken staan, zal het zich, zoover het nog redelijk aanvoelt, afkeeren.

Men moet niet meenen, dat men met zulke kunststukjes ons winnen zal (afgedacht nog van de immorele praestatie zelve, die daar ligt in het geven van een vierde formulier, als vervangingsformule voor die andere, waarop men eerst de Kerk uit elkaar gejaagd heeft).

Men kan er niet onder uit: aan de niet-verkorenen

wordt in feite geen toezegging gedaan. Niet gedaan, op synodocratisch standpunt. Want het woord „die overeenkomstig” hoewel het zijn smokkelwaar onzichtbaar tracht te houden verradert toch, dat men het zoo bedoelt.

We krijgen een bitteren smaak in den mond van een doopsdhandeling, die wel aan allen iets toezegt, maar waarvan ik nooit weet, of de toezegging gemeend is. Ben ik namelijk niet uitverkoren, dan is de toezegging in feite niet gemeend geweest. De woorden der doops-liturgie zijn gepreveld, maar de zaak was er niet. Wie ons nu nog wijs maken wil, dat men op dit standpunt iets heeft aan zijn doop, doet vergeefsche moeite. Het is een pithollen van het verbond. En een uithollen van het formulier, en een uithollen van het (toezeggende) Woord. Het is een ONDERSTELD WOORD GODS, wat we bij den doop krijgen!

Ik verwonder me altijd erover, dat men zich eenzijdig blind staart op de onderstelde wedergeboorte. Hier is alles ondersteld. Een onderstelde toezegging (maar misschien blijkt het een zinloos gepreveld). Een onderstelde doop (maar misschien blijkt het een waterstorting zonder zin). Een onderstelde belofte (maar misschien blijkt het een pla fraud, een vroom bedrog, waarvan Calvijn altijd zoo bang was, dat men zó iets aan God zou durven toeschrijven; hoe kon de man ook weten, dat men ooit in zijn naam zoo iets zou praestieren in gereformeerde kerken, die om zoo'n goddeloos denkproduct haar ambtsdragers zou uithollen, haar voormalige hoogeschool zou vergiftigen, haar theologie zou verbasteren in den grond).

Want dat is IN DEN GROND de kerk bederven: een ondersteld WOORD GODS. Waarom komt men niet per consequentie tot de gedachte, dat er des Zondags een onderstelde preek gehouden wordt? Een domineestoespraak, waarvan ik onderstel, dat God er in sprak? Zijn er uitverkorenen in de kerk, dan is het voor hen een preek geweest; zou ik allemaal hypoerieten in de kerk hebben — 't kan — dan was 't geen preek.

Of nu Van Niftrik zegt: de bijbel WORDT Gods Woord in het „oogenblik” des welbehagens (als ik er n.l. Hem in „hoor”), of dat een synode, als deze, leert dat de doop pas dan een echte toezegging doet als er verkiezing en wedergeboorte is, maakt het verschil? Zeker. Wel in de kwestie van dat „oogenblik”. Maar NIET in die van het subject, dat gequalificeerd moet zijn, om het woord tot WOORD te maken.

„Snelle afloop als der wateren”, riep prof. Greijdanus uit. Hij deed het niet voor niets. K. S.

KERKELIJK LEVEN

VAN „OORZAKEN EN REDENEN”, II.

8. Maakte een en ander de samenwerking reeds uitermate moeilijk, nog groter werd ons bezwaar tegen den gang van zaken toen de Commissie welbewust weigerde de dezerzijds begeerde opklaring van de situatie alsmede de vraag, of niet de volgende brochures (reeds aangekondigd) de samenwerking nog meer bemoeilijken zouden tot 'n punt van behandeling te maken. Wij spraken reeds over de missives van Utrecht en Ermelo en memoreerden ook wat reeds in de eerste vergadering over de daarin tot uiting gebrachte wenschen dezerzijds gezegd was. De Commissie wist, dat Prof. Schilder na verschijsning van brochure 4 (inzake Algemeene Genade) zijn positie in de Commissie nog nader wilde overwegen, en dat hij ook aan zijn mede-subcommissielid daarvan bericht gedaan had met afschrift aan den Voorzitter. Zij wist ook, dat in de vergadering der voortgezette Synode daarover mededeeling was gedaan. Ondanks dit alles heeft zij na deze voortgezette Synode beslist, niet te kunnen ingaan op de door ondergeteekenden ingebrachte bezwaren.

Onzerzijds is (kleine redactionele variaties daargelaten) schriftelijk voorgesteld, dat de Commissie zou uitspreken dat de publicatie van geschriften waarin het eene Commissielid een of meer der andere leden op de bekende wijze beschuldigde, den gang der besprekingen ernstig bemoeilijkt, en dat daarom in het belang van den goeden gang van haar werkzaamheden zoodanige publicatie achterwege diende te blijven. De meerderheid evenwel sprak uit dat de Commissie geen andere bevoegdheid had, dan uitvoering te geven aan de opdracht haar door de Synode verleend.

Wij blijven ons nog steeds afvragen of een Synodale Commissie niet bevoegd is uit te spreken dat bepaalde handelingen van haar eigen leden (het betrof immers geen buitenstaanders) haar eigen werk bemoeilijkt. Ons voorstel hield geen enkele veroordeeling in van den inhoud der brochures. Het besluit waarin zelfs deze zachte uitspraak, die alleen nog maar voor de toekomst voorzieningen wilde treffen, geen genade vinden kon betreuren wij dan ook ten zeerste.

9. Intusschen zou zelfs op dit punt het conflict nog niet uitgebroken zijn.

Dit geschiedde eerst door de wijze waarop Prof. Hepp reageerde op het door Prof. Schilder geuite verlangen tot samenspreking.

Tot recht verstand van een en ander zij hier, behalve wat reeds gezegd is, nog meegedeeld, dat in de vergadering der voortgezette Synode van April 1938 ook Prof. Schilder zich bereid heeft verklaard, tegemoet te komen aan een voorslag van den praeses, om van verdere discussies in de Synodale samenkomst af te zien. Prof. Schilder zeide evenwel, zich alleen dan in dien voorslag te kunnen vinden, indien hij ten overstaan der Synode Prof. Hepp de vraag mocht stellen, of deze bereid was tot een samenspreking met degenen die in zijn brochures beschuldigd waren of nog zouden worden. Deze vraag is dan ook toen aan Prof. Hepp gesteld. De verdere gang van zaken der Synode is vermeld in den brief, dien Prof. Schilder dadelijk na de voortgezette Synode richtte tot Prof. Hepp, en die daarom hier wordt opgenomen:

7 April 1937.

Geachte Collega,

U zult zich herinneren, dat ik gister, naar aanleiding van het feit, dat U in een zitting der Synode over onze persoonlijke verhouding sprak, mijnerzijds U de vraag stelde, of U bereid was een samenspreking binnenskamers te hebben met de personen, die in Uw brochure worden bestreden; ik noemde de H. H. Dooyeweerd, Vollenhoven, Janse, De Graaf, Schilder en degenen, die voor bestrijding in Uw volgende brochures in aanmerking zouden komen. Ik verbond daaraan de gedachte, dat U na zulk een samenspreking geheel zelfstandig zoudt kunnen beslissen over de vraag, of U de brochure zoudt voortzetten, ja dan neen; eventueel zou dit de behandeling in de Commissie, U bekend, vergemakkelijken, voor wat het door mij ingediende voorstel betreft. U antwoordde toen, dat er dan wel wat veel personen zouden moeten samenkomen; de voorzitter der Synode achtte een gesprek tusschen U en mij wenschelijk, ik merkte op, daartegen bezwaar te hebben, omdat het den verkeerden indruk zou wekken of versterken, als ware een geding tusschen U en mij aanwezig, terwijl de kwestie veel meer personen raakt dan U en mij. Daarop merkte de voorzitter op, dat we dan eerst samen konden spreken, en dan vervolgens in dat onderhoud van U en mij de vraag konden behandelen, of een gesprek ook met de anderen gewenscht zou worden. U hebt — met mijn instemming — opgemerkt, dat de Synode daarbuiten zou staan, en hebt, bij het uiteengaan der vergadering, mij nog meegedeeld, dat een persoonlijk onderhoud in den eersten tijd niet mogelijk zou zijn, maar later wel zou kunnen worden vastgesteld, voor wat den datum betreft.

De vraag nu, of ik met U persoonlijk spreken zal zonder aanwezigheid der anderen, die door U bestreden worden, kan voor mij vandaag evenmin als gister worden losgemaakt van de kwestie der brochures. Gaarne wil ik met U spreken, zooals ik dat indertijd ook beoogde, toen ik in de eerste commissie-vergadering voorstelde, dat U en ik subcommissie voor de kerkkwestie zouden worden, hetgeen U niet begeerde. Maar ik wil dat persoonlijk onderhoud van ons tweeën niet laten gaan over de vraag, of Uw brochures zullen worden voortgezet. Die brochures als serie raken vele menschen. Wel hebt U ook mij erdoor geraakt, maar voorzover daarmee persoonlijke kwesties gemoeid zijn, kunnen deze beter worden behandeld als ik precies weet, wat U tegen mij zult hebben gepubliceerd. Een persoonlijk onderhoud tusschen U en mij kan geschieden, zoodra ik weet, wat U publiek tegen mij zult hebben ingebracht in deze reeks, en het geheel kan overzien. Natuurlijk is het U bekend, dat ik deze brochure reeks veroordeel, maar als één der gecritiseerden wil ik me niet van de anderen isoleren in een gesprek over de al-of-niet-voortzetting der reeks.

Ik blijf dus bereid tot een samenspreking met de andere gegadigden mee, en eveneens tot een persoonlijk onderhoud. De datum van dit laatste kan echter worden vastgesteld, of na beëindiging der reeks, of op elk ander tijdstip, waarop U eventueel mocht besluiten hebben, de reeks te staken. Zou zulk een besluit komen vóór de aangevraagde vergadering der commissie, dan zou U mij dit verblijden; zoo neen, dan moet ik daarin berusten.

Hoogachtend, Uw dw.

w. g. K. SCHILDER.

Op dezen brief kwam geenerlei antwoord in; later werd als reden voor dit niet antwoorden opgegeven, dat de brief „niet in vragenden vorm was gesteld”!

Hierna kwam op 3 Juni 1938, den Vrijdag voor Pinkster weer een commissievergadering. Nadat de commissie het hierboven onder 8 vermelde besluit genomen had, deelde prof. Schilder in die vergadering mede thans met Prof. Hepp in correspondentie te willen treden, zulks om te bereiken dat de periode van afwachten nu eindelijk zou kunnen worden afgesloten.

Het antwoord van Prof. Hepp luidde, dat in de eerste maand Prof. Hepp wegens bijzondere omstandigheden, samenhangende met een om gezondheidsredenen voorgenomen verblijf buitenshuis, geen brieven kon ontvangen of beantwoorden. Waar 't vertrek van Prof. Hepp op den volgende Dinsdag was bepaald, vroeg Prof. Schilder hem, of dan misschien 'n brief, op dien zelfden Vrijdag door hem geschreven, alsnog zou kunnen worden beantwoord voor of op den eerstkomenden Dinsdag. Ook hierop luidde het antwoord ontkennend; de te treffen voorbereidingen voor de

UIT DE SCHRIFT

GEEN VERZOEK TOT ONTSLAG MEER.

Het is genoeg, neem nu, HEERE, mijne ziel, want ik ben niet beter dan mijne vaderen.

1 Kon. 19: 4b.

Het gebed van Elia in de woestijn — het is als het verzoek van den genaal, die met achterlating van de weinige getrouwen, het slagveld ontvlucht en nu, buiten het bereik zijner vijanden, zijn koning smeekt uit den actieven dienst te worden ontlagen. Daarmee spreekt Elia uit, dat het nu genoeg is. Hij oordeelt, dat nu de uiterste grens bereikt is, zoowel van zijn krachten, als ook van de genadekracht des Heeren ten aanzien van Israël. De knecht neemt zelf den tijdmeter in eigen hand en beslist, dat nu de werktijd ten einde is. Zoo wil Elia van zijn dienst worden ontheven in het oogenblik, dat Izebel het bloed der heiligen drinkt en Gods kerk reddeloos verloren schijnt. Als motief voert hij aan, dat hij niet beter is dan zijne vaderen. Daarmee erkent hij, dat hij de maat der sterfelingen niet te boven gaat. Hij is in zichzelf even onmachtig als alle menschen, al is het, dat hij door genade groote krachten deed. Hij is slechts één onder allen. Daarin heeft Elia gelijk, dat zulk één dezen strijd tegen Satans macht niet tot overwinning kan brengen.

Daartoe moet Hij komen, die Een is boven allen: Die zeggen kan: meer dan Elia is hier. En deze Sterkere zal de bede om te mogen sterven niet opzenden, vóór hij betuigd heeft: het is volbracht. Dan pas kan met recht door Hem gesproken worden: het is genoeg. Vader. Daarom troosten wij ons niet met Elia's vlucht, maar met Christus' volbrachte werk. Zijn werk laat geen bede om ontslag uit den actieven dienst meer toe. Hij doet Zijn volk volharden tot het einde, waarin Hij zal uitspreken: „Nu is het genoeg”.

Dr M. B. van 't VEER †.

periode der afwezigheid werden als oorzaak dezer onmacht aangegeven.

Niet zonder eenige verwondering vernamen ondergeteekenden de reden van Prof. Hepp's onvermogen tot het lezen en beantwoorden van brieven voor het minst in de periode 3 Juni-3 Juli 1938. Deze verwondering werd echter tot verbazing, toen bleek dat in diezelfde periode Prof. Hepp in zijn persarbeid op zeer recente gebeurtenissen reageerde. Althans daárover verheugd, schreef Prof. Schilder aan Prof. Hepp als volgt:

28 Juni 1938.

Geachte Collega,

U zult zich herinneren dat op de voorlaatste vergadering der Commissie inzake meningsverschillen door den voorzitter beloofd is, dat tegen eind April de vergadering zou worden gehouden die over mijn voorstel beslissen zou. Direct is toen gezegd, dat met het oog op de vacatie van één der leden (ik meen van Uzelf) het ook goed zou zijn wanneer de vergadering werd bepaald op uiterlijk begin Mei.

Omdat er echter van het uitschrijven eener vergadering omstreeks dien tijd niets kwam, richtte ik mij tot den voorzitter met de vraag, wanneer de vergadering nu zou komen; en eenigen tijd later werd ze uitgeschreven en gehouden op den Vrijdag voor Pinksteren (3 Juni).

Op dien dag hebt U gezegd, in de eerste maand geen brief te kunnen ontvangen noch te kunnen beantwoorden. Toen ik daarop vroeg of U een brief, door mij denzelfden dag nog te schrijven, zou kunnen beantwoorden voor den volgende Dinsdag (7 Juni), was Uw antwoord ook ontkennend. Thans zie ik in „Credo” van 24 Juni dat U nota genomen hebt van een artikel van mij uit „De Reformatie” van 17 Juni j.l. U hebt niet alleen dit stuk gelezen, maar het ook van een onderschrift voorzien, waaruit tot mijn blijdschap blijkt dat U ter plaatse waar U thans vertoeft zoowel tijdig lezen als schrijven kunt.

Dit geeft mij vrijmoedigheid U te vragen, of U een brief van mij thans zoudt kunnen beantwoorden. Hebt U geen gelegenheid voor een uitvoerigen brief dan kan ik ook volstaan met een vraag mijnerzijds in eerste instantie waarop het door U te geven antwoord korter kan zijn dan bovenbedoeld onderschrift in „Credo”. Van Uw antwoord op deze korte vraag zou het dan afhangen, of breedere correspondentie al of niet wenschelijk is; in geval dit zoo zal zijn kan ik daarmede nog wel eenigen tijd wachten. Ik schrijf U dit teneinde ook mijnerzijds de afwikkeling der loopende zaken te bespoedigen.

Het lijkt mij het meest gewenscht, dezen brief te adresseeren volgens de opgave door U zelf gedaan in het nummer van „Credo” van 17 Juni j.l.

Hoogachtend, Uw dw.

w. g. K. SCHILDER.

Ook op dezen brief volgde geenerlei antwoord.

Daarom a
telegram
Verzoek
brief en
tuul dit

Ook h
Daarom
opnieuw
brief. In
worde h
.....H
als trouw
staateerd,
gen en t
laatste d
betreft
Maandag
afwachte

Nu w
ringen d
bekend,
van Pro
king ha
op heel
van bes
Welnu
in van
woord h
vertro
had zijn
en dit t
Zijn bes
band. D
er in ee
aangedr
Prof. H
maand
beperke
vertrou
tot eenij
Teneit
Hepp's
antwoor
Prof. S
Hepp, w
direct r
moet, d
Deze tw

Hoog
Op m
antwoor
maken
derden.
het volg
a) I
over 't
orde zij
b) 'k
over ee
c) 'k
wilde a
schrijft
d) M
schrijft
hebben
e) I
verneer
lijken l
schrijft
ook, di
mij te
deling
mij na
f) O
U zoo
mij ool
tevor
lijke v
g) U
Synod
was, h
zijds
gespro
noodig
strook
broede
nog de
zoek l
voorsl
evenee
indien
meenir

Op
Juli 1
drukte
een v
brief
vraag
der d
dezen